खण्डन्तु मधुरं वृष्यं चक्षुष्यं बृंहणं हिमम् । वातपित्तहरं स्निग्धं बल्यं वातहरं परम् । (चिनि) सितायाः लक्षणं गुणाश्च खण्डन्तु सिकतारूपं सुश्वेतं शर्करा सिता । सिता सुमधुरा रुच्या वातपित्तास्रदाहहृत् । मूर्च्छाच्छर्दिज्वरान् हन्ति सुशीता शुक्रकारिणी । अथ "(मिचरि) सितोपलगुणाः भवेत् पुष्पसिता शीता रक्तपित्तहरी मता । सितोपलनिभा लघ्वी वातपित्तहरा हिमा । शर्करा छर्द्यतीसारतृड्दाहरक्तपित्तनुत् । यथा यथैव नैर्मल्यं मधुरत्वं तथा तथा । स्नेहगौरवशैत्यानि सरत्वं च तथा तथा" इति भावप्र० इक्षुवर्गः । एतत्प्रसङ्गात् सुश्रुते खण्डादिजातद्रव्याणामन्यद्रव्यजातशर्कराणाञ्च गुणा उक्ता यथा । "यो यो मत्स्यण्डिकाखण्डशर्कराणां स्वको गुणः । तेन तेनैव निर्देश्यास्तेषां विस्रावणे गुणाः । सारस्थिता सुविमला निःक्षारा च यथा-यथा । तथा तथा गुणवती विज्ञेया शर्करा बुधैः । मधुशर्करा पुनश्छर्द्यतीसारहरी रूक्षा छेदनी प्रह्लादनी कषायमधुरा मधुरविपाका च । यवासशर्करा मधुरकषाया तिक्तानुरसा श्लेष्महरी सरा चेति । यावत्यः शर्कराः प्रोक्ताः सर्वा दाहप्रणाशनाः । रक्तपित्तप्रशमनाश्छर्दिमूर्च्छातृषापहाः । रूक्षं मधूकपुष्पोत्थं फाणितं वातपित्तकृत् । कफघ्नं मधुरं पाके कषायं वस्तिदूषणम्" "मन्दाक्रान्ता वितरति रसं नेक्षुयष्टिः कदाऽपि छन्दो० । श्रीफलञ्चेक्षुदण्डश्च विप्राणां तु बलिर्मतः" कालिकापु० "कुष्माण्डमिक्षुदण्डांश्च" देवी पु० इक्षोर्विकारः अण् । ऐक्षव गुड़ादौ त्रि० । "ऐक्षव गुड़वर्जितम्" स्मृतिः । इक्षूणां भवनं क्षेत्रं शाकटच् शाकनच् च वा तद्भवने क्षेत्रे । इक्षूणां छाया । इक्षुच्छायम् न० "इक्षुच्छायानिषादिन्य" रघुः अत्र आनिषादिन्य इतिच्छेदः सि०कौ०इक्षूणां वनम् । अवनस्पतित्वात् नित्यं णत्वम् इक्षुवणम् । २कोकिलावृक्षे च राजनि० । ३इक्षुच्छायाम् [वृक्षभेदे स्वार्थे कन् । २इक्षुवृक्षे

इक्षुक पु० इक्षुप्रकारः स्थूला० कन् । १इक्षुतुल्यस्वादे (नडा)

इक्षुकाण्ड पु० इक्षोः काण्डइव काण्डोऽस्य । १काशवृक्षे २मुञ्जतृणे (मुज) इक्षुः काण्डइव ३इक्षुदण्डे च । "क्षिप्तं पुरो न जगृहे मुहुरिक्षुकाण्डम्" माघः ।

इक्षुकीय त्रि० इक्षवः सन्त्यस्मिन् छ नड़ा० कुक् च । इक्षुयुक्ते देशे तत्र भवः अण् विल्व०छस्य लुक् । ऐक्षुकस्तत्र भवे त्रि० स्त्रियां ङीप् ।

इक्षुकुट्टक पु० इक्षून् कुट्टयति कुट्ट—शिल्पिनि क्वुन् ६त० । इक्षुच्छेदके गुड़कारके कृषीवलभेदे । [२काशतृणे स्त्री भावप्र०

इक्षुगन्ध पु० इक्षोरिव गन्ध एकदेशावयवो यस्य । १क्षुद्रगोक्षुरे

इक्षुगन्धा स्त्री इक्षोर्गन्ध इव गन्धोऽस्याः । शुक्लविदार्य्याम्.

इक्षुज त्रि० इक्षोस्तद्रसाज्जायते जन—ड ५त० । इक्षुविकारे गुड़ादौ "फाणितञ्चैव मत्स्यण्डी गुड़ः खण्डकमेव च । सिता सितोपलाश्चैते षड्भेदा इक्षुजामताः । इक्षुशब्दे पृष्टे तद्गुणादिकमुक्तम् । [विशेषे २काशतृणे च ।

इक्षुतुल्या स्त्री इक्षुणा तुल्या पत्रादिना । (जनार) १धान्य-

इक्षुदण्ड पु० इक्षुर्दण्ड इव दण्डकारे दीर्घेक्षौ इक्षुयष्टिरप्यत्र स्त्री

इक्षुदर्भा स्त्री इक्षोरिव दर्भोबन्धोऽस्याः । तृणपत्रिकायाम् राजनि० । [इक्षुरसतुल्यजलवाहिनि नदीभेदे ।

इक्षुदा स्त्री इक्षुमिक्षुरसास्वादं ददाति जलेन दा—क ।

इक्षुनेत्र न० इक्षुर्नीयते पुनरुत्पादनायारोप्यतेऽनेन नी-ष्ट्रन् इक्षोर्नेत्रमिव वा । इक्षुनेत्राकारे तद्ग्रन्थौ ।

इक्षुपत्र पु० इक्षोः पत्रमिव पत्रमस्य । (जनार) धान्यभेदे ।

इक्षुपाक पु० इक्षोः पाकः पच्यमानोरसादिः । गुड़ादौ

इक्षुप्र पु० इक्षुरिव पूर्य्यते पृ—कर्मणि घञर्थेक ह्रस्वपक्षे नोत् । शरवृक्षे रत्नसा० ।

इक्षुबालिका स्त्री इक्षोर्बालः केशइव बालः शीर्षस्थपत्रादिरस्याः । इक्षुतुल्यशीर्षे काशतृणे राजनि० ।

इक्षुभक्षिती स्त्री इक्षुर्भक्षितो यया जातिवाचकपूर्व्वपदनिष्ठान्तत्वात् ङीप् परनि० । इक्षुभक्षणकर्त्र्यां स्त्रियाम्

इक्षुमती स्त्री इक्षुः इक्षुरसोऽस्त्यस्याम् नद्यां मतुप् ङीप् । नदीभेदे "सीता चेक्षुमती वेन्ना देविका च महानदी" भा० आ०८अ० [६त० । इक्षुमूले २तद्ग्रन्थौ न० ।

इक्षुमूल पु० इक्षोर्मूलं ग्रन्थिरिव मूलं ग्रन्थिर्यस्य । १वंशवृक्षे ।

इक्षुमेह पु० इक्षुरसतुल्योमेहः । सुश्रुतोक्ते प्रमेहभेदे तद्भेदा विंशतिर्निदानसहितास्तत्रोक्ता यथा "दिवास्वप्नव्यायामालस्यप्रसक्तं शीतस्निग्धमधुरमद्यद्रवान्नपानसेविनं पुरुषं जानीयात्प्रमेही भविष्यतीति । तस्य चैवं प्रवृत्तस्यापरिपक्वा एव वातपित्तश्लेष्माणो यदा मेदसा सहैकत्वमुपेत्य मूत्रवाहिस्रोतांस्यनुसृत्याधो गत्वा वस्तेर्मुखमाश्रित्य निर्भिद्यन्ते तदा प्रमेहान् जनयन्ति । तेषान्तु पूर्व्वरूपाणि हस्तपादतलदाहः स्निग्धपिच्छिलगुरुता गात्राणां मधुरशुक्लमूत्रता तन्द्रा सादः पिपासा दुर्गन्धश्च श्वासस्तालुगलजिह्वादन्तेषु मलोत्पत्तिर्जटिलीभावः केशानां वृद्धिश्च नखानाम् । तत्राविलप्रभूतमूत्रलक्षणाः सर्व्व एव सर्व्वे